

A SERDÜLŐKORI MENTALIZÁCIÓ VIZSGÁLATA: A REFLEKTÍV FUNKCIÓ KÉRDŐÍV MAGYAR VÁLTOZATÁNAK (RFQ-H) PSZICHOMETRIAI JELLEMZŐI

SZÉL Erzsébet

SZTE BTK Szociál- és Fejlődépszichológiai Tanszék
DE BTK Humán Tudományok Doktori Iskola, Pszichológia Doktori Program
szel.erzsebet@psy.u-szeged.hu

SZABÓ Éva

SZTE BTK Szociál- és Fejlődépszichológiai Tanszék

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A Reflektív Funkció Kérdőív a mentalizáló képesség színvonalának mérésére kidolgozott eszköz. Az eredeti, 46 tételes skála serdülőváltozata célcsoportonként és kultúránként eltérő jellegzetességeket mutat. A jelen tanulmányban a kérdőív pszichometriai sajátosságait vizsgáltuk egészséges serdülők körében.

Módszer: A vizsgálatban 434 fő vett részt, átlagéletkoruk 14,5 év. A kérdőív elsődleges faktorstruktúrájának meghatározására feltáró faktoranalízist végeztünk főkomponens-analízis alapján Varimax-forgatással. A validáláshoz a Mentalizációs Kérdőívet (MK) és a Mentalizációs Igény Kérdőívet (MI) használtuk fel.

Eredmények: A Reflektív Funkció Kérdőív magyar változatában (RFQ-H) az eredeti kérdőívtől eltérő, háromfaktoros skálaszerkezetet kaptunk: (1) *bizonytalan mentalizáció*, a saját és mások mentális állapotával kapcsolatban megélt bizonytalanságot vagy zavarodottságot jelzi; (2) *túlzott magabiztosság*, a mások mentális állapotával kapcsolatos túlzott magabiztosságot fejez ki, a pszichés ekvivalenciára utal; és az (3) *érzelmi elárasztottság* faktor az átgondolatlan cselekvésekre utaló tétéleket tartalmazza. A három faktor együttesen a csökkent mentalizáló kapacitást jelzi úgy, hogy az első és a harmadik skálán az alacsonyabb szintű mentalizálás jelölődik, míg a második skála a nem mentalizáló módok azonosítására alkalmas. A skála belső megbízhatósága jó, a teljes skála Cronbach- α -mutatója 0,79.

Következtetések: A Reflektív Funkció Kérdőív 15 tételes magyar verziója ígéretes mérőeszköznek bizonyul a mentalizáció színvonalának mérésére.

Kulcsszavak: mentalizáció, reflektív funkció, pszichometriai jellemzők, serdülőkor

BEVEZETÉS

A serdülőkora a személyiségfejlődés kiemelt időszaka, amiben jelentős változások figyelhetők meg a gondolkodás, az identitás és az interperszonális kapcsolatok terén. A szociális-kognitív funkciók fejlődésének eredményeként a formális gondolkodás a perspektivakészségekkel kiegészülve komplexebbé válik, megerősödik a szelfágencia érzése, és fokozódik a társas kapcsolatok megértése iránti motiváció. Ebben a folyamatban a mentalizáló kapacitás megalapozza a szelf-reprezentációk integrációját, ami a saját identitás kialakításának feltétele (Sharp és Rossouw, 2020).

A mentalizáció olyan képzeleti mentális aktivitás, amely során az egyén az emberi viselkedést intencionális állapotokkal (szükségletekkel, vágyakkal, érzelmekkel, meggyőződésekkel, célokkal, célkitűzésekkel, okokkal) összekapcsolva érzékeli és értelmezi (Fonagy és Bateman, 2020: 3). A mentalizálás mint konceptuális keretrendszer, a szociális-kognitív funkciók gyűjtőfogalmaként is értelmezhető, amely magában foglalja az érzelemfelismerést, a tudatelméletet (*Theory of Mind, ToM*), a gondolatolvasást, a jelentudatosságot (*mindfulness*), a reflektivitást, az empátiát és az érzelmi intelligenciát (Allen és mtsai, 2011; Fonagy és Luyten, 2012; Ha és mtsai, 2013). Az egyén mentalizáló kapacitása, azaz saját és mások viselkedésének megértésének színvonala, kulcsfontosságú a koherens szelfszerveződés kialakításában, önmagunk és a másik differenciált észlelésében, az érzelemszabályozás és az impulzuskontroll elérésében, a szelfágencia megszilárdulásában (Fonagy és mtsai, 2012; Jain és Fonagy, 2018). A hatékony mentalizálás hozzájárul a reziliencia eléréséhez a mentális zavarokkal szemben: protektív

faktorként értelmezhetővé és megérthetővé teszi a stresszterhelte társas viszonyokat (Fonagy és Bateman, 2020). Ugyanakkor a mentalizáció, és annak sérülésével kialakuló sajátos mentalizációs profil a mentális zavarok és terápiájuk meghatározó konstrukuma lett (Allen és mtsai, 2011; Bateman és Fonagy, 2012, 2016; Duval és mtsai, 2018).

A mentalizáló kapacitás vizsgálata a klinikumban és a kutatási területen egyaránt jól alkalmazható keretrendszer biztosít a személyiségfejlődés és a szociális-kognitív funkciók fejlődésének megértéséhez. A kutatások jelentős része a mentalizáció színvonalát elsősorban mentális zavarokban szenvedő felnőttek körében vizsgálta (Allen és mtsai, 2011; Bateman és Fonagy, 2012, 2016; Duval és mtsai, 2018), a mentalizáció jellegzetességei egészséges populáción kevésbé kutatott téma. A mentalizáló kapacitás serdülőkori jellemzőinek feltárása további információkat adhat az inter- és intraperszonális konfliktusokkal terhelt időszak megértéséhez.

A mentalizáció sajátosságainak vizsgálatához jól definiált mentalizációs keretrendszer alkalmazása szükséges. Allen és munkatársai (2011) egyértelműen elkülönítették a mentalizációt a szociális-kognitív funkciókon belül, szakirodalmi alkalmazásában mégis fellazul a fogalom használata (Fekete és mtsai, 2019). A fogalom koncepciójának tisztázása mellett a mentalizáció színvonalának feltáráshoz érdemes olyan mérőeszközt alkalmazni, ami az eredeti koncepcióban megjelenő konstruktum vizsgálatát teszi lehetővé.

A mentalizáció dimenziói

A szociális kogníció neurológiai vonatkozásait vizsgálva Lieberman (2007) négy területet azonosított. Ezt alkalmazva Fonagy

és Luyten (2012) a mentalizációs profil alapját képező négy, elkülönült neurális hálózattal rendelkező dimenziót vagy tengelyt határozott meg (Bateman és Fonagy, 2012, 2016; Fonagy és Bateman, 2020; Fonagy és Luyten, 2009; Hagelquist, 2017; Karterud, 2015).

A szociális kogníció alapfolyamataként definiált automatikus és kontrollált (Lieberman, 2007) tengely a mentalizáció legalapvetőbb dimenziója, a mentalizálás módját jelzi. A spektrum egyik szélét jelentő automatikus vagy implicit mentalizáció gyors, reflexszerű folyamat, jellemzően nonverbális reakció, ami az eseményeket közvetlenül követi. Természetét illetően érzelmi alapú válasz, tudatos feldolgozás nélkül. A pólus másik végén elhelyezkedő kontrollált vagy explicit mentalizáció ezzel szemben reflektív, értelmezett, lassú, az események megértésére irányuló tudatos erőfeszítés (Allen és mtsai, 2011; Fonagy és Bateman 2020; Hagelquist, 2017).

A szelf–másik-tengely a mentalizálás irányát határozza meg. A tengely arra a készségre utal, amivel az egyén képes reflektálni önmaga belső élményeire, egy adott helyzetben megjelenő érzéseire és érzelmeire (*szelf*), vagy fókuszálhat másokra (*másik*). Ennek eredménye mások viselkedésének és érzelmeinek azonosítása olyan készségeken keresztül, mint az empátia, a megértés (Allen és mtsai, 2011; Gagliardini és mtsai, 2018; Fonagy és Bateman 2020; Hagelquist, 2017).

A harmadik dimenziót a mentalizálás tartalma alapján a kognitív–affektív-tengely jelenti. Kognitív mentalizálás során az egyén az adott viselkedéshez kapcsolódó gondolatait, hiedelmeit azonosítja. Affektív mentalizáláskor pedig a mentális állapotokkal járó érzések megértéséről beszél-

hetünk (Fonagy és mtsai, 2012; Fonagy és Bateman, 2020).

A negyedik dimenzió a belső-külső fókuszú mentalizálás, amely a mentális állapotokra vonatkozó következtetések forrását jelzi. Külső mutatók lehetnek a látható jegyek (pl. arckifejezés, fizikai megjelenés). Belső fókuszú mentalizálás során az egyén a belső állapotokra fókuszálva tulajdonít szándékot a viselkedésnek, így azok az információk lesznek a vélemény kialakításának alapjai, amit az egyén a másik emberről és helyzetéről tud. A dimenzió a figyelem fókuszán (külső mutatók vagy belső tapasztalatok) túl „magában foglalja az egyén önmagára, valamint saját belső és külső állapotára vonatkozó gondolkodást is” (Fonagy és Bateman, 2020: 13).

A mentalizáció színvonala

A mentalizálás kontextus- és kapcsolatfüggő: egyes helyzetek és ingerek serkentik a hatékony mentalizálást, míg más helyzetek gátolják (Fonagy és Bateman, 2020; Fonagy és mtsai, 2012). A megnövekvő pszichés arousal a hatékony mentalizálást akadályozza. Az arousal erősödésével a kontrollált mentalizáló kapacitás csökken, és fokozódik a nem reflektív, automatikus mentalizáció dominanciája. Az emelkedett érzelmi arousal megnehezíti a másik fél nézőpontjának figyelembevételét. Előtérbe kerül a sematikus, előítéletekre alapozó meggyőződés, szélsőséges esetben a mentalizáció felszámolódik, és helyét prementalizáló módok veszik át. A mentalizáció kudarcai megnehezítik az interperszonális kapcsolatok kialakítását és fenntartását (Fonagy és Bateman, 2020).

Fonagy és Bateman (2012; 2020) három olyan működésmódra hívja fel a figyelmet,

amiben az egyén nem mentalizál, és ezzel a sikeres kommunikáció is sérül. A nem mentalizáló vagy prementalizáló módok a mentalizáció fejlődési aspektusához köthetők, és párhuzamba állíthatók a gyermeki szemléletmód bizonyos jellemzőivel a mentalizálás képességének kialakulását megelőző időszakból. A pszichés ekvivalencia (*psychic equivalence*) a valóság és a mentális állapot összemosódása, amikor a belső valóságnak hatalma van a külső realitás felett (pl. álom, poszttraumás *flashback*, paranoid téveszmék). A tettető módban (*pretend mode*) a valóság és a mentális állapotra jellemző érzelmek disszociálódnak. Pseudo-mentalizációnak, „pszichoblablának” is nevezik, mivel modoros, klisékben gazdag, érzelmektől leválasztott beszédstílus jellemzi. A teleologikus mód (*teleological mode*) során a mentális állapotok cselekvésben fejeződnek ki, egyik megnyilvánulási formája az önsértés mint az extrém belső fájdalom kommunikációs eszköze (Bateman és Fonagy, 2012; Fonagy és Bateman, 2020; Fonagy és mtsai, 2019; Hagelquist, 2017; Karterud, 2015).

A mentalizáció fejlődése, a serdülőkori mentalizálás jellemzői

Fonagy és munkatársai (2012) a mentalizáció kialakulásának öt állomását írják le, a fejlődés menet csecsemőkortól 6 éves korig tart. Állomásai: (1) fizikai ágencia, (2) szociális ágencia, (3) teleologikus ágencia, (4) reprezentációs ágencia és (5) időszakosan kiterjesztett szelfreprezentáció. Az ötödik állomás elérésével az egyén képessé válik az intencionális állapotokkal összekapcsolt viselkedést koherens, oksági és időrendi struktúrába rendezni (Allen és mtsai, 2011;

Fonagy és Bateman, 2020; Fonagy és mtsai, 2012; Fonagy és Target, 1998).

A serdülőkor fejlődési jellegzetességei sajátosan befolyásolják a mentalizáló kapacitás színvonalát. Fonagy és munkatársai a normál fejlődés (2002) két folyamatát emelik ki. Az egyik a formális gondolkodás fejlődése, az absztrakciós képesség megjelenése, aminek következménye az interperszonális helyzetek megértése iránti fokozott motiváció. A másik jelentős folyamat a szülőről való leválás, amit a frissen elsajátított kognitív komplexitás facilitál. A serdülőnek integrálnia kell saját és mások érzelmeinek és motivációnak összetett rendszerét. Az absztrakt gondolkodás elérésével a serdülő képes lesz kívülállóként szemlélni önmagát és környezetét, kockáztatva azt is, hogy amit lát, nem biztos, hogy tetszeni fog neki.

A két fejlődési folyamat következményeként a normál fejlődés menet sajátossága, hogy a serdülő mentális állapotokra hiperszenzitív válik, emiatt az észlelt világ hirtelen komplex és zavaros lesz számára. A fokozódó terhelés meghaladhatja megküzdési kapacitását, így az érzelmi és kognitív elárasztottság szomatizációs tünetekben vagy cselekvésekben nyilvánul meg. Súlyosabb esetben a mentalizáció összeomolhat, ami szociális izoláció vagy a szorongásos és agresszív reakciók formáját öltheti. A kialakuló mentális zavar súlyosságát nem csak a serdülő egyéni kapacitása határozza meg, hanem az öt körülvevő szűkebb és tágabb környezet elfogadó, megtartó és támogató ereje.

Sharp és Rossouw (2020) a kognitív fejlődést a perspektívakészségekkel azonosítja, a szülőkről való leválást pedig az erősödő szelfágencia érzésének tekinti. A szerzőpár megfogalmazásában az autonómiatörekvé-

sek háttérben a kötődés és az intim kapcsolatok kiterjesztése áll a családi rendszeren kívülre. Így a kortársak, a barátok és a szerelmi kapcsolatokban megélt közelség hatására átrendeződik a szülőkhöz fűződő viszony. Az ok-okozati koherencia kialakításának képessége lehetővé teszi az események kronológiai és kapcsolati láncának létrehozását, a múlt és az elképzelt jövő integrálását. A magasabb rendű absztrakciót arra használják, hogy a korábban ellentétesnek tűnő szelfreprezentációk integrációja révén saját identitásukat alakítsák ki. A fontos másoktól (szülők, barátok) kapott visszajelzések befolyásolják az ellentmondásos önreprezentációk integrációját és a potenciális ellentétek feloldását. A mentalizáló kapacitás a koherens szelf kialakulásának és konszolidációjának központi komponense.

Az érzelmeket és kogníciót egyaránt igénybe vevő integrációs folyamat a „mentalizáló agyi idegpályák neuronfejlődés kontextusában zajlik, amelyek éppen átmennek az átszabás folyamatán (és így kevésbé képesek modulálni az affektust és az arousalt), illetve egy olyan limbikus rendszerben, amely újdonság és stimuláció után sóvárog” (Sharp és Rossouw, 2020: 379). Moor és társai (2012) vizsgálatai alapján a mentalizálásért felelős agyi területek eltérő ütemben fejlődnek: a társas percepcióban részt vevő régiók az élet korai szakaszában, míg a szociális agy egyéb régióinak funkcionális specializációja a serdülőkor alatt folytatódik. Blakemore (2012) fMRI-vizsgálataiban a prefrontális cortex mentalizációért felelős területén jelentősen csökkent aktivitást figyelt meg serdülők esetében. Blakemore a visszaesést két okra vezeti vissza, az egyik szerint a mentalizálásért felelős kognitív stratégia megváltozik az érintett időszakban; a másik feltételezés szerint a serdülőkorban megjelenő

neuroanatómiai változások állnak a funkcióváltás háttérben. Az agyi struktúrák jelentős mértékű újraszerveződésének (Choudhury és mtsai, 2006) következménye a mentalizációs képesség fejlődési visszaesése.

A normál fejlődésmentű serdülőkori mentalizáció sajátosságait összegezve elmondható, hogy a mások megértése iránti fokozott motiváció hipermentalizációhoz, túlzott mentalizációhoz vezet. Az integrációs folyamatok nehézsége az információk sokasága és ellentmondásossága mentalizációs kudarcokat idézhet elő, ami a prementalizáló módok előtérbe kerülését vagy a mentalizáció összeomlását okozhatja. Az agyi struktúrák átrendeződése az arousal és az érzelmek (és a viselkedés) modulációs nehézségét idézi elő, miközben a megemelkedett arousal a sikeres mentalizálást akadályozza ördögi körként kialakítva az érzelmszabályozás kudarcát.

A mentalizáció mérésének módszertani problémái

A mentalizálás felmérését nehezíti a mentalizáció többdimenziós természete, és a fogalmi átfedés a szociális-kognitív funkció egyéb konstruktumaival. A klinikai gyakorlatban a mentalizációs profil strukturálatlan felméréssel készül, aminek része a páciens kötődési stratégiáiban mutatkozó egyedi különbségek feltárása. A kötetlen helyzet lehetővé teszi a páciens kontrollált mentalizációs képességeinek aktív tesztelését, annak vizsgálatát, hogy mikor vált át automatikus mentalizációba, mennyire képes önmaga és mások mentalizálására, a mentalizálás során hogyan változtatja a külső-belső fókusz, valamint mennyire sikeres a kogníció és affektus integrálása (Luyten

és mtsai, 2020). A mentalizáció strukturált mérésére számos mérőeszközt dolgoztak ki. Luyten és munkatársai (2020) összegyűjtötték azokat a kérdőíveket; interjúk és önbeszámoló kódolási protokolljait; kísérleti, megfigyelési feladatsorokat; valamint projektív és teljesítményalapú eljárásokat; amelyek alkalmasak a mentalizáció egészének és dimenzióinak klinikai vagy kutatási célú megragadására.

Az egyén általános mentalizáló képességét és a mentalizáló kapacitás deficitjének mértékét feltáró eszközök közé sorolták a Reflektív funkció kérdőívet (Fonagy és mtsai, 2016), a Mentalizációs kérdőívet (MZQ, Hausberg és mtsai, 2012, magyarul Fekete és mtsai, 2019), valamint a Felnőtt Kötődési Interjút (AAI, Hesse, 2008) és a kapcsolatokat vizsgáló eljárásokat, mint a Gyermekkori Kötődési Interjú (Target és mtsai, 2003). A kapcsolatspecifikus mentalizálás mérőeszközei közé tartoznak a Reflektív Funkció Kérdőív módosított változatai: a Szülői Viselkedésfejlődés Interjú (PRF, Slade, 2005) és a Szülői Reflektív Funkció Kérdőív (PRFQ, Luyten és mtsai, 2017; Sharp és Fonagy, 2018). A társas viselkedés neurológiai megközelítésével kidolgozott mérőeszközök közé tartozik a tudatelmélet kutatásában jelentős szerepet játszó Hamisvélekedés Teszt (Baron-Cohen, 1989), a komplexebb tudatelméletet feltáró Faux Pas Felismerése Teszt (Stone, Baron-Cohen és Knight, 1998; magyarul Gál és mtsai, 2011, 2014; Gál, 2015).

Fonagy és munkatársai kutatásaiban (2002) a mentalizálás színvonalának operacionalizált meghatározása a reflektív funkció vizsgálatán alapul. A Reflektív Funkció Kérdőív (Reflective Functioning Questionnaire, RFQ), egy önbeszámolón alapuló mérőeszköz, amit a mentalizálás súlyos

károsodásának felmérésre fejlesztettek ki (Fonagy és mtsai, 2016). A kérdőív a mentalizáció eredeti koncepciójához igazodik, a mentalizációs kapacitás mértékét ragadja meg.

A skála alapján készültek a Reflektív Funkció Kérdőív szülői (Luyten és mtsai, 2017; Sharp és Fonagy, 2018), valamint gyermek- és serdülőváltozatai (Badoud és mtsai, 2015; Duval és mtsai, 2018; Ha és mtsai, 2013; Sharp és mtsai, 2009). A kérdőív belső faktor-szerkezete azonban eltéréseket mutat az egyes kutatások alapján. Az eredeti kérdőív két skálát tartalmaz (Fonagy és mtsai, 2002), a serdülőváltozat egyik validálásakor csupán az összpontszámot alkalmazták (Ha és mtsai, 2013), másik változatában háromfaktoros skálaszerkezet igazolódott (Duval és mtsai, 2018).

A mentalizáció dimenzióinak mérésére alkalmas önbeszámolón alapuló mérőeszköz a Mentalizációs Kérdőív (Mentalization Questionnaire, MZQ) első validálása 2012-ben történt (Hausberg és mtsai, 2012). A kérdőív a dimenziók közé sorolja a nem mentalizáló módok közül a pszichés ekvivalenciát, ami egyrészt lehetővé teszi a prementalizáló módok felmérését, ugyanakkor eltér a mentalizáció eredeti koncepciójától. A prementalizáló módok bevonása a kérdőívet alkalmassá teszi a mentális zavarok sajátosságainak felmérésére. A mentalizáció mérését célzó kérdőívek közül csupán ennek az eszköznek készült magyar adaptációja, Fekete és munkatársai (2019) pszichotikus mintán validálták. Serdülők és fiatal felnőttek számára készített változatát olasz nyelven (Belvederi Murri és mtsai, 2017; Ponti és mtsai, 2019) adaptálták.

A Mentalizációs Igény Kérdőív (Bernáth és Kovács, 2013) az egyetlen magyar fejleszt-

tésű mérőeszköz, a mentalizációval kapcsolatos igényeket, célokat, attitűdöket ragadja meg, a mentalizációra való motiváció mérésére szolgál.

Mindkét magyar nyelven elérhető kérdőív eltér a mentalizáció eredeti koncepciójától, annak csak egy-egy aspektusát ragadja meg. A jelen tanulmány célja az eredeti koncepción alapuló Reflektív Funkció Kérdőív magyar változatának elkészítése, belső faktorszerkezetének feltárása és validálása egészséges serdülőmintán. A tanulmány másik célja a serdülőkori mentalizáció jellegzetességeinek vizsgálata a mentalizáció különböző aspektusai mentén.

MÓDSZEREK

Résztevők és a vizsgálat menete

A vizsgálatba 10–18 éves általános és középiskolás tanulókat vontunk be, hogy a serdülőkori teljes spektrumát lefedjük. A vizsgált minta 434 főből állt, átlagéletkoruk 14,5 év (szórás: 2,32 év). A nemenkénti és korosztály szerinti jellemzőket az *1. táblázatban* foglaltuk össze.

Valamennyi résztvevőt az oktatási intézményeiken keresztül értük el, az intézményvezetők engedélyével és az osztályfőnökök segítségével juttattuk el a szülők számára az passzív beleegyezési nyilatkozatot. A vizsgálatban azok tanulók vettek részt, akiknek szülei (16 évnél fiatalabbak esetében) vagy önmaguk (16 évnél idősebbek) nem jelez-

ték előzetesen a vizsgálati részvételtől elállás szándékát, és hiánytalanul kitöltötték a kérdőívcsomagot. A szülőket és a tanulókat tájékoztattuk arról, hogy a kérdőívcsomag kitöltése önkéntes és anonim, a kitöltés a vizsgálat alatt is következmények nélkül bármikor megszakítható. A résztvevők ellenszolgáltatásban nem részesültek. A kutatás az Egyesített Pszichológiai Kutatásetikai Bizottság jóváhagyásával valósult meg (EPKEB 2020–21).

Mérőeszközök

Reflektív funkció kérdőív (Reflective Functioning Questionnaire, RFQ)

A Reflektív Funkció Kérdőív eredeti változatát Fonagy és Ghanai (2008) készítette (Duval és mtsai, 2018; Fonagy és mtsai, 2016), és a mentalizáció károsodását méri. A válaszadók hatfokú Likert-skálán jelölhetik egyetértésüket az adott állítással (1 = egyáltalán nem értek egyet, 6 = teljesen egyetértek). A 46 tételes kérdőív két, egyenként 23 ítemes alskálából áll. Fonagy munkatársaival (2016) az eredeti mérőeszköz megbízhatóságának növelése érdekében több változtatást is eszközölt: a hatfokú skálát hétfokúra növelte, a folyamatos pontozás helyett medián- és polárpontozású skálát alkalmazott (bizonyos tételek esetében a középértékes válaszok, más tételek esetében a szélső értékes válaszok értek pontot), valamint feltáró és megerősítő faktoranalízissel az eredeti 46 íte mből egy mindösszesen 8 ítemes változatot alakítottak ki.

1. táblázat. A résztvevők korosztályi megoszlása

teljes minta (N = 434)	fiúk (N = 170)	lányok (N = 264)
10–13 éves (53%)	68	80
14–18 éves (47%)	102	184

A kérdőív serdülő változatának vizsgálatakor (RFQY) az eredeti 46 tételes és a kétskálás szerkezetből indultak ki, megtartották az eredeti hatfokú Likert-skálát (Sharp és mtsai, 2009). A kérdőív pszichometriai jellemzőinek feltárása és a konstrukciós validitás vizsgálata egészséges és borderline serdülők bevonásával történt. A vizsgálat a mentalizáció három dimenziójából indult ki: (1) implicit és explicit, (2) szelf és másik, (3) kognitív-affektív. A 46 tételes skála belső megbízhatósága megfelelő volt (Cronbach- $\alpha = 0,71$), a főkomponens-analízis azonban csak két faktort jelzett. Ezek a szelf és a mások mentalizálása mentén váltak ketté, és közöttük mérsékelt együttjárás igazolódott ($r = 0,39$). Így a két skálát nem találták alkalmasnak a mentalizáció különböző dimenzióinak megragadására, ezért további elemzésekre csak az összpontszámot alkalmazták (Ha és mtsai, 2013). Duval munkatársaival (2018) a kérdőív francia nyelvű adaptálásakor szintén az eredeti 46 tételes változathoz indultak ki. Vizsgálatukban megtartották a hatfokú Likert-skálát, és folyamatos pontozást vezettek be. Az elvégzett statisztikai elemzésük során a 46 tételes változathoz egy háromfaktoros, 25 tételes változat alakult ki: (1) a mentalizáció bizonytalansága vagy zavartsága (11 item); (2) mentalizálás iránti érdeklődés vagy kíváncsiság (8 item); (3) túlzott bizonyosság mások mentális állapotáról (6 item). A Mentalizáció Bizonytalansága Skála erős korrelációt mutatott a borderline személyiségjegyekkel, internalizációs és externalizációs nehézségekkel, a rejtett és nyílt nárcizmussal, így a mentalizáció tekintetében a faktor általános vulnerabilitást jelezett a pszichopatológia irányában. A skála belső megbízhatósági mutatói megfelelőek: első faktor esetében a Cronbach- $\alpha = 0,89$, második faktor: $\alpha = 0,75$, harmadik faktor: $\alpha = 0,80$.

A jelen kutatásban a kérdőív megbízhatóságát az eredeti 46 tétel alapján vizsgáltuk, a skálaszerkezet feltárásához bevontuk a korábbi kutatási eredményeken alapuló egy-, két- és háromfaktoros modelleket. A kérdőív lefordítása és visszafordítása a Beaton, Bombardier, Guillemin és Ferraz-féle protokoll (2000) szerint történt.

Mentalizációs Kérdőív (Mentalization Questionnaire, MZQ)

A Mentalizációs Kérdőív (Hausberg és mtsai, 2012) 15 tételes önkitöltős skála, 4 dimenzió mentén méri a mentalizáció színvonalát. Elsődlegesen mentális betegségben szenvedők számára készült, lehetővé téve a pszichoterápia hatásának követését is. A kérdőívben szereplő állítások a mentalizáció szelf-másik dimenzióján belül a szelfre irányuló mentalizálást mérik. Szerkezetét tekintve az első skála a reflektív gondolkodás elutasítását jelző tételeket tartalmazza (pl. „Általában nincs kedvem beszélni a gondolataimról és az érzéseimről”). A második skálán a mentális állapotok észlelésének és differenciálásának nehézségei mérhetők (pl. „Néha csak utólag tudatosulnak bennem az érzelmek”), a harmadik skála a nem mentalizáló módok azonosítására alkalmas (pl. „Csak akkor hiszem el, hogy valaki tényleg kedvel, ha elég kézzelfogható bizonyítékom van rá”), míg a negyedik skálán szereplő tételek az érzelemszabályozás nehézségét jelzik (pl. „Gyakran nem tudom irányítani az érzelmeimet”). A kérdőív kitöltői ötfokú Likert-skálán jelezhetik, hogy mennyire értenek egyet az adott állítással (1 = egyáltalán nem értek egyet, 5 = teljesen egyetértek).

A kérdőív megbízhatósági mutatóit a szerzők megfelelőnek értékelték, ami a skálák esetében 0,54–0,72 között mozog, a teljes skála Cronbach- α -mutatója 0,81. A megerő-

sítő faktoranalízis megbízhatósági mutatói megfelelőek (CFI = 0,90; RMSEA = 0,65; SRMR = 0,063). Serdülőkkel végzett vizsgálatok megerősítették a négyfaktoros szerkezetet (Belvederi Murri és mtsai, 2017; Ponti és mtsai, 2019), és igazolták a kérdőív alkalmazhatóságát serdülő mintán is. Murri és munkatársai eredményei alapján az alacsony MZQ-pontszám depresszív tünetekkel és traumás élményekkel korrelál.

A kérdőív magyar adaptációját Fekete és munkatársai (2019) végezték el pszichotikus mintán. Elemzéseik igazolták a négyfaktoros szerkezetet (illeszkedés index = 1,2; SRMR = 0,005, RMSEA = 0,002), a skála belső megbízhatósági mutatói megfelelőek (az alsókálák Cronbach- α -mutatóinak tartománya 0,7–0,9). Vizsgálataik alapján a megemelkedett pontszámok együtt járnak a pszichotikus tünetek erősségével. A kérdőív alkalmazásakor áttekintettük a magyar nyelvű fordítást és szóhasználatában a serdülő populáció nyelvezetéhez igazítottuk. Az eredmények ismertetésekor az alsókák elnevezésében megtartottuk Fekete és munkatársai fordítását: (1) önreflexió, (2) érzelmi tudatosság, (3) pszichés ekvivalencia és (4) érzelemszabályozás.

Mentalizációs Igény Kérdőív (MI)

A Mentalizációs Igény Kérdőív (Bernáth és Kovács, 2013) magyar fejlesztésű mérőeszköz, a mentalizációval kapcsolatos igényeket, célokat, attitűdöket ragadja meg. A skálaértékek a mentalizációra való motiváció erősségét mutatják. A tételek megfogalmazásakor elsődlegesen a másik perspektívájának, gondolatainak és érzelmeinek megismerésére irányuló igényt tartották szem előtt (pl. „Fontos számomra megérteni, hogyan jutott adott következtetésre a másik”). A skála végső változata 15 tétel-

ből áll, a kitöltők hétfokú Likert-skálán jelölhetik egyetértésüket az adott állítással (1 = egyáltalán nem értek egyet, 7 = teljesen egyetértek).

A feltáró faktorelemzés három faktort igazolt. Az első faktorba tartozó tételek a másik mentalizálásának igényét mutatják (pl. „Ha beszélek egy emberrel, mindig igyekszem az ő nézőpontját is figyelembe venni”). A második faktor tételei a szerzők szerint a gördülékeny, zavartalan interakciók iránti igényt jelzik (pl. „Kényelmetlenül érzem magam, ha nem értem, hogy, amit mondok vagy teszek, mit jelenthet a másiknak”). A harmadik faktorba csoportosuló tételek a mások megismerésének művelete iránti attitűdöt fejezik ki (pl. „Szeretem elemezni, hogy milyen a másik szándéka felém”). A diszkriminatív megbízhatóság vizsgálatakor az első faktorba tartozó 7 állítás jelzett különbséget az antiszociális vonásokkal rendelkező és az egészséges minta között, így a szerzők az első skála itemeit javasolják a mentalizációs igény mérésére.

Alkalmazott statisztikai elemzések

A Reflektív Funkció Kérdőív elsődleges faktorstruktúrájának meghatározására feltáró faktoranalízist végeztünk főkomponens-analízis alapján Varimax-forgatással. A faktoranalízis elvégzésének tesztelésére a Bartlett Teszt szignifikanciáját és a Kaiser–Meyer–Olkin-mutató (KMO) 0,6 fölötti eredményét tekintettük irányadónak. A feltáró faktoranalízis elvégzése utáni további elemzésben azok a tételek vettek részt, amiknek faktorsúlya 0,4 feletti volt és olyan faktorokba rendeződtek, amelyek megmagyarázott varianciaértéke elérte vagy meghaladta az 5%-ot. A modell megbízhatósági mutatóinak

vágóértékét Hu és Bentler (1999) irányelveit figyelembe véve határoztuk meg.

A feltárt faktorszerkezet megbízhatóságának elemzésére megerősítő faktoranalízist végeztünk, amelyben összevetettük a feltárási faktorelemzés alapján kialakított modelleket és a Duval-féle elemzés modelljét. Végző modellünk kialakításában a megbízhatósági mutatók legjobb értékeit vettük figyelembe: CFI és TLI esetében 0,95 feletti értéke kiváló, 0,90 felett elfogadható; SRMR és RMSEA esetében $< 0,08$ elfogadható értéket jelentett, 0,05 alatt jó illeszkedést, a nullához közelítő érték pedig kiváló illeszkedést jelzett. A RMSEA számításakor 90%-os intervallumbecslést végeztünk. A belső konzisztencia vizsgálatára Cronbach- α -értéket és takarékosági mutatót (χ^2/df) alkalmaztunk. A nemi különbségeket független mintás t -próbával vizsgáltuk ($p < 0,05$), a szóráshomogenitás és a normál eloszlás sérülése esetén a Mann–Whitney-próba értékeit vettük figyelembe. A konvergencia és diszkriminatív validitás vizsgálatához a skálák együttjárását az adatok statisztikai jellemzőinek megfelelő korrelációs együtthatóval (Pearson/Spearman/Kendall-féle tau) vizsgáltuk ($p < 0,05$). A statisztikai elemzések a Jamovi 1.2.16 programmal készültek.

EREDMÉNYEK

A Reflektív Funkció Kérdőív magyar változatának faktorstruktúrája

Az RFQ eredeti skáláira kiszámolt megbízhatósági mutatók alapján a teljes skála megbízhatósága jó (Cronbach- $\alpha = 0,776$), a két alszála esetén azonban jelentős eltérés tapasztalható, az A Skála Cronbach- α -mu-

tatója 0,585, a B Skáláé 0,704. Az eredmények ismeretében a francia adaptációs folyamatnak megfelelően végeztük el a belső szerkezet feltárását célzó további vizsgálatokat.

A kérdőív elsődleges faktorstruktúrájának feltárására először feltárási faktoranalízist végeztünk főkomponens analízis alapján Varimax-forgatással. A Bartlett-teszt szignifikanciája ($\chi^2(1035) = 5047, p < 0,01$) és a KMO (0,807) értékei alapján az adatok alkalmasak voltak az elemzések elvégzésére. A főkomponens-analízis nyolc faktort jelzett (összes megmagyarázott variancia: 33,74%), amelyben csak a 0,4-nél nagyobb faktorsúlyú tételek szerepeltek. A nyolc faktorból három haladta meg a magyarázott variancia minimum 5%-os értékét. A három faktor 15 tételt tartalmaz, és együttesen az összes megmagyarázott variancia 42,2%-át adják.

Mivel az RFQ kérdőív szakirodalmában eltérő faktorszerkezetet találhatunk, olyan modelleket is kialakítottunk, amelyben rögzítettük a létrehozandó faktorok számát. Így az eredeti tételek alapján létrehoztunk egy kétfaktoros (23 tétel) és egy háromfaktoros modellt (24 tétel) is. Az összehasonlító elemzésbe negyedik modellként az eredeti, kétfaktoros szerkezetet is bevontuk.

Megerősítő faktoranalízissel teszteltük a kialakított modelleket. Az alternatív modellek illeszkedési mutatóit az 2. táblázat tartalmazza. A legjobb illeszkedést a faktorszámok megkötése nélkül kialakított 15 tétéles, háromfaktoros megoldás mutatta. Illeszkedési mutatói: $\chi^2(87) = 296; p < 0,01$; CFI = 0,887; TLI = 0,864; SRMR = 0,0527; RMSEA = 0,0743 (90% CI = 0,0651–0,0837). A táblázatban a legjobb illeszkedést mutató modellt félkövér betűkkel emeltük ki. A skála belső megbízhatósága jó, a teljes skála Cronbach- α -mutatója 0,791.

2. táblázat. Az RFQ-H kérdőív lehetséges faktorszerkezetének illeszkedési mutatói, a megerősítő faktorelemzés eredményei

Modell	χ^2/df	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	RMSEA 90% CI	
1. modell	3,402	0,887	0,864	0,053	0,074	0,065	0,084
2. modell	3,524	0,770	0,745	0,071	0,076	0,071	0,082
3. modell	3,675	0,750	0,723	0,081	0,079	0,073	0,084
4. modell	3,526	0,408	0,380	0,094	0,076	0,074	0,079

Az első faktor tételei közel azonosak a szintén háromfaktoros francia adaptáció tételeivel. Ez a faktor 5 tételből áll, a tételek a saját és mások mentális állapotával kapcsolatban megélt bizonytalanságot vagy zavartottságot jelzik. A faktor a *bizonytalan mentalizáció* elnevezést kapta, tételei fordított pontozásúak. A második faktor, a *túlzott magabiztosság* faktora 6 állítást tartalmaz, és a mások mentális állapotával kapcsolatos túlzott magabiztosságot fejeznek ki, a prementalizáló módok közül a pszichés ekvivalenciára utalnak. A harmadik, *érzelmi elárasztottság* faktor az átgondolatlan cselekvésekre utaló 4 tételt tartalmazza. Megjelenik bennük az érzelmi elárasztás hatására fokozódó automatikus mentalizáció és a teleologikus prementalizáló mód.

A három faktor együttesen a csökkent mentalizáló kapacitást jelzi, úgy, hogy az első és a harmadik skálán az alacsonyabb szintű mentalizálás jelölődik, míg a második skála a prementalizáló módok azonosítására alkalmas. A magasabb pontszám a mentalizálás csökkenését mutatja. A háromfaktoros modell tételei és faktorsúlyai a 3. táblázatban olvashatók. A faktorok egymás közötti kapcsolatát jelzi a Túlzott Magabiztosság Skála elhanyagolható pozitív irányú korrelációja a Bizonytalan Mentalizációval ($r = 0,11, p < 0,5$) és negatív irányú korrelációja az Érzelmi Elárasztottság Skálával ($r = 0,1, p < 0,5$). A Bizonytalan Mentalizáció és az Érzelmi Elárasztottság Skála között közepes erősségű, negatív irányú korreláció igazolódott ($r = -0,51, p < 0,001$).

3. táblázat. A háromfaktoros modell tételei, faktorsúlyai és megbízhatósági mutatói ($N = 434$)

eredeti ssz.	tétel	faktor		
		1	2	3
		Bizonytalan Mentalizáció $\alpha = 0,735$		
RF17	Nem mindig tudom, hogy mit miért teszek.	0,686		
RF23	Úgy tűnik, a hozzám közel állók nehezen értik meg, hogy mit miért teszek.	0,618		
RF10	Gyakran összezavarodok, hogy mit is érzek.	0,592		
RF32	Gyakran úgy érzem, hogy üres az agyam.	0,493		
RF27	Az erős érzések gyakran elhomályosítják a gondolataimat.	0,491		

eredeti ssz.	tétel	faktor		
		1	2	3
		Túlzott Magabiztosság $\alpha = 0,762$		
RF25	Általában pontosan tudom, hogy mások mit gondolnak.		0,756	
RF16	Jó gondolatolvasó vagyok.		0,713	
RF30	A megérzéseim szinte sosem tévednek az emberekkel kapcsolatban.		0,550	
RF37	A szemükből meg tudom mondani, hogy mit éreznek az emberek.		0,548	
RF40	Szinte mindig meg tudom előre mondani, hogy mások mit fognak tenni.		0,524	
RF46	Pontosan tudom, hogy a közeli barátaim mit gondolnak.		0,450	
		Érzelmi Elárasztottság $\alpha = 0,818$		
RF22	Ha dühös vagyok, olyan dolgokat mondok, amiről nem is tudom, hogy miért mondtam.			0,803
RF29	Ha dühös vagyok, olyanokat is mondok, amit később megbánok.			0,734
RF36	Néha ok nélkül cselekszem.			0,544
RF38	Néha azon kapom magam, hogy mondok valamit, és fogalmam sincs, miért mondtam.			0,517

A Reflektív Funkció Kérdőív demográfiai összefüggései

A Reflektív Funkció Kérdőív dimenzióinak nemenkénti összefüggéseit a 4. táblázat tartalmazza. A kérdőív összpontszámát és az egyes skálákon elért eredményeket független mintás próbával hasonlítottuk össze. A normalitás és szóráshomogenitás feltétele az összpontszám (RF_össz) és a túlzott magabiztosság (TM) skáláján nem teljesült, ezért ebben az esetben Mann–Whitney-próbát végeztünk, a Bizonytalan Mentalizálás

(BM) és az Érzelmi Elárasztottság (ÉSZ) skáláin t -próbát alkalmaztunk. Az eredmények alapján a teljes skálán és a Bizonytalan Mentalizáció Alskálán a teljes minta átlagát meghaladva a fiúk magasabb pontszámokat értek el a lányoknál, és a bizonytalan mentalizálás esetében szignifikáns különbség igazolódott a fiúk javára ($t(432) = 3,723$, $p < 0,01$). A túlzott magabiztosság (TM) és az érzelmi elárasztottság (ÉSZ) alskálákon a lányok pontszámai meghaladják a fiukét és a teljes minta átlagát, ez a különbség azonban nem szignifikáns.

4. táblázat. Nemi különbségek a reflektív funkció dimenzióiban

skála	teljes minta (N = 434)		fiúk (N = 170)		lányok (N = 264)		független mintás próba	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás		
RF_össz	54,5	7,92	55,2	7,61	54,1	8,09	$U = 20571$	$p = 0,143$
BM	18,3	5,91	19,6	5,62	17,4	5,94	$t(432) = 3,723$	$p < 0,01$
TM	21,0	5,46	20,8	5,43	21,1	5,18	$U = 21674$	$p = 0,547$
ÉSZ	15,3	5,5	14,9	5,22	15,6	5,66	$t(432) = -1,260$	$p < 0,208$

A Reflektív Funkció Kérdőív dimenzióinak korosztályi összefüggéseit az 5. táblázat tartalmazza. Az összehasonlítás elvégzéséhez életkori csoportokat hoztunk létre. A mintát két csoportra bontottuk: az első csoportba a fiatalabb serdülők (10–13 év), a második csoportba az idősebb serdülők (14–18 év) kerültek. A normalitás és szórás-homogenitás feltétele az összpontszám (RF_össz), a Bizonytalan Mentalizálás (BM) és a Túlzott Magabiztosság (TM) skáláján nem teljesült, ezért ebben az esetben Mann–Whitney-próbát végeztünk, az Érzelmi Elárasztottság (ÉSZ) skálán t -próbát alkalmaztunk.

Az eredmények alapján a teljes skálán, a Bizonytalan Mentalizáció és az Érzelmi Elárasztottság Alskálán a teljes minta átlagát meghaladva a 14–18 évesek magasabb pontszámokat értek el a fiatalabb serdülőknél, és az Érzelmi Elárasztottság Alskála esetében szignifikáns különbség igazolódott ($t[432] = -2,711$; $p = 0,007$). Az életkor és az érzelmi elárasztottság együttjárásáról a Pearson-féle korrelációanalízis negatív irányú, gyenge együttjárást igazolt ($r = -0,113$; $p = 0,018$). A Túlzott Magabiztosság (TM) Alskálán a 10–13 évesek pontszámai meghaladják idősebb társaik és a teljes minta átlagát, ez a különbség azonban nem szignifikáns.

5. táblázat. Korosztályi különbségek a reflektív funkció dimenzióiban

skála	teljes minta (N = 434)		10–13 éves (N = 170)		14–18 éves (N = 264)		független mintás próba	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás		
RF_össz	54,5	7,92	54,0	8,2	55,1	7,55	$U = 21566$	$p = 0,146$
BM	18,3	5,91	18,1	5,96	20,4	5,85	$U = 22701$	$p = 0,560$
TM	21,0	5,46	21,3	5,42	20,6	5,49	$U = 22062$	$p = 0,283$
ÉSZ	15,3	5,5	14,6	5,43	16,0	5,48	$t(432) = -2,711$	$p = 0,007$

A konstrukciós és konvergens validitás vizsgálata

A konstrukciós validitás vizsgálatához a Hausberg-féle Mentalizációs Kérdőív (MK) magyar adaptációját használtuk. Figyelembe véve, hogy a magyar validált adatok pszichotikus felnőtt mintán készültek, a kérdőív megbízhatóságának tesztelésére megerősítő faktoranalízist és belsőkonzisztencia-mutatókat számoltunk. A megerősítő faktoranalízis megbízhatósági mutatói jó illeszkedést jeleznek: $\chi^2(84) = 246$; $p < 0,01$; CFI = 0,880, TLI = 0,850, SRMR = 0,065, RMSEA = 0,067 (90%CI = 0,0572–0,0865). A skála megfelelő belső konzisztenciával rendelkezik, a teljes skála Cronbach- α -mutatója 0,803, az alsókálaké gyengébb (Önreflexió: $\alpha = 0,371$; Érzelmi Tudatosság: $\alpha = 0,656$; Pszichés Ekvivalencia: $\alpha = 0,861$; Érzelemszabályozás: $\alpha = 0,531$).

A Mentalizációs Kérdőív demográfiai összefüggéseit a 6. táblázat tartalmazza. Félkövérrrel jeleztük a nemek és a korosztályok összehasonlításában látható magasabb pontszámot. A Mentalizációs Kérdőív nemenkénti különbségét jelzi, hogy a lányok szignifikánsan magasabb pontszámot értek el az Érzelmi Tudatosság (ÉT: $U = 18368$; $p = 0,001$), a Pszichés Ekvivalencia (EP: $U = 17880$; $p = 0,001$), az Érzelemszabályozás (ÉSZ: $t(432) = 2,505$; $p = 0,013$) alsókálán és a teljes skálán is (MK_össz: $U = 18439$; $p = 0,002$). Korosztályi bontásban három alsókálán szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a 10–13 évesek (ÉT: $U = 20579$; $p = 0,027$; EP: $U = 20507$; $p = 0,023$; ÉSZ: $t[432] = 1,98$; $p = 0,049$). Az önreflexió alsókálán nincs eltérés a fiúk és lányok pontszámai között, korosztályi tekintetben a 14–18 évesek magasabb pontszámot értek el, a különbség azonban nem szignifikáns.

6. táblázat. Nemenkénti és korosztályi különbségek a Mentalizáció (MK) és a Mentalizációs Igény (MI) dimenzióiban

skála	teljes minta (N = 434)		fiúk (N = 170)		lányok (N = 264)		10–13 éves (N = 170)		14–18 éves (N = 264)	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Mentalizációs Kérdőív (MK)										
MK_össz	46,5	10,2	43,7	9,95	46,7	10,2	46,3	10,9	44,7	9,33
ÖR	11,4	3,14	11,4	3,15	11,4	3,15	11,2	3,24	11,7	30,2
ÉT	12,3	3,61	11,6	3,44	12,7	3,65	12,7	3,75	11,9	3,40
EP	11,8	3,77	11,0	3,54	12,3	3,83	12,1	3,79	11,4	3,73
ÉSZ	10,1	2,7	9,68	2,60	10,3	2,74	10,3	2,70	9,81	2,69
Mentalizációs Igény Kérdőív (MI)										
MI_össz	69,9	15,5	66,9	15,26	71,9	15,33	73,1	14,6	66,3	15,68
mások	34,5	8,22	32,3	7,87	35,3	8,24	33,5	7,54	32,4	8,65
gördülékeny	22,7	6,27	21,6	6,42	23,4	6,07	23,8	6,10	21,5	6,24
igény	13,1	4,02	13,0	4,05	13,2	4,01	13,8	3,92	12,4	4,01

A validitás vizsgálatához Kendall-féle tautszámoltunk a Reflektív Funkció Kérdőív és a Mentalizációs Kérdőív teljes skáláján és alskálái között, mivel az együttes normális eloszlás kritériuma nem teljesült. Az eredményeket a 7. táblázat tartalmazza. Az eredmények alapján látható, hogy a Reflektív Funkció összpontszámait adó teljes skála gyenge, negatív korrelációt jelez a Mentalizációs Kérdőív összesített pontszámával és az Érzelmi Tudatosság és a Pszichés Ekvivalencia Alskáláival. Az összes vizsgált skálával közepes és gyenge erősségű, negatív irányú korrelációt mutat a Bizonytalan Mentalizálás Alskála, és pozitív irányú gyenge és tendenciaszerű együttjárást mutat az Érzelmi Elárasztottság Alskála. A Túlzott Magabiztosság Alskála esetén szignifikáns korreláció nem mutatható ki.

A validitásvizsgálat másik mérőeszköze a Mentalizációs Igény Kérdőív (Bernáth és

Kovács, 2013), amelynek belső faktorszerkezetével kapcsolatban a szerző is bizonytalan-ságot fogalmazott meg. A kérdőív megbízhatóságának vizsgálata során ezért a végső változat 15 tételén feltáró faktoranalízissel kiakítottuk saját modellünket, amit megerősítő faktoranalízissel vetettünk egybe a Bernáth-féle változattal. Az elemzéskor az összehasonlíthatóság érdekében mi is megtartottuk a tételek eredeti számozását. A két modell közötti eltérést a 2-es (eredetileg a 3. faktorban szerepelt) és a 20-as tétel felcserélése jelentette (a 20-as tétel eredetileg a 2. faktorban volt). A megerősítő faktoranalízis eredményei a 8. táblázatban olvashatók. Saját modellünk jobb illeszkedési mutatókkal rendelkezik, így a továbbiakban ezzel dolgoztunk. A skála belső megbízhatósági mutatói megfelelőek a teljes skála Cronbach- α -mutatója (0,878) és az alskálák alapján (rendre: $\alpha = 0,848$; $\alpha = 0,749$; $\alpha = 0,627$).

7. táblázat. A Reflektív Funkció Kérdőív és a Mentalizációs Kérdőív összefüggései

	RF_össz	RF_BM	RF_TM	RF_ÉS
MZQ_ÖSSZ	-0,112***	-0,492***	-0,050	0,349***
MZQ_ÖR	-0,047	-0,284***	-0,014	0,200***
MZQ_ÉT	-0,151***	-0,468***	-0,051	0,290***
MZQ_EP	-0,081*	-0,319***	-0,060	0,253***
MZQ_ÉS	-0,066	-0,458***	-0,011	0,346***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

8. táblázat. A Mentalizációs Igény Kérdőív lehetséges faktorszerkezetének illeszkedési mutatói, a megerősítő faktorelemzés eredményei

Modell	χ^2/df	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	RMSEA 90% CI	
1. modell	2,855	0,934	0,917	0,0442	0,0654	0,054	0,0768
2. modell	3,540	0,898	0,877	0,0533	0,0765	0,0673	0,0858

A Mentalizációs Igény Kérdőív demográfiai összefüggéseit a 6. táblázat tartalmazza, félkövérrel jeleztük a nemek és a korosztályok összehasonlításában látható magasabb pontszámot. Az eredmények nemenkénti bontásában a lányok szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a teljes skálán ($t(343) = -3,45; p = 0,001$) és az alskálán is: a másik mentális állapotának megismerésében ($t(432) = -3,739; p < 0,001$); a zavartalan interakciók igényében ($U = 18574; p = 0,002$). A Mentalizációs Igény Alskálán ez a különbség nem szignifikáns. ($t(342) = -0,444; p = 0,658$). Korosztályok tekintetében a 10–13 évesek

magasabb pontszámot értek el, a különbség minden esetben szignifikáns. MI_össz: $U = 1767; p < 0,001$; MI_mások: $U = 18727; p < 0,001$; MI_gördülékeny: $U = 18330; p < 0,001$; MI_igény: $t(342) = 3,72; p < 0,001$.

A Mentalizációs Igény Kérdőív és alskálái gyenge, de szignifikáns korrelációt mutatnak a Reflektív Funkció Kérdőívvel és alskáláival oly módon, hogy a bizonytalan mentalizáció negatív együttjárást, míg az összpontszám és a többi alskála pozitív együttjárást mutat. Az eredményeket a 9. táblázat mutatja.

9. táblázat. A Reflektív Funkció Kérdőív és a Mentalizációs Igény Kérdőív összefüggései

	RF_össz	RF_BM	RF_TM	RF_ÉSz
MI_össz	0,211***	-0,133**	0,307***	0,142**
MI_mások	0,214***	-0,019	0,304***	0,028
MI_gördülékeny	0,059	-0,288***	0,116*	0,280***
MI_igény	0,283***	-0,022	0,379***	0,054

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

MEGVITATÁS

A mentalizálás színvonalának mérésére csupán a Hausberg-féle Mentalizációs Kérdőív rendelkezett magyar adaptációval, a validitásvizsgálatokat Fekete és társai (2019) pszichotikus mintán végezték el. A kérdőív szerkezete eltér a mentalizáció négy dimenziójára épülő eredeti fogalmi koncepciótól. A Reflektív Funkció Kérdőív a mentalizálás színvonalának operacionalizált mérésére tervezett eszköz, amelynek belső faktorstruktúrája kultúránként és célcsoportonként eltérő jellegzetességeket mutat. Ezért célunk volt a kérdőív pszichometriai jellemzőinek feltárása magyar adaptációval rendel-

kező kérdőívek segítségével egészséges serdülő mintán.

A feltáró és megerősítő faktorelemzés során a legjobb modellilleszkedést figyelembe véve az eredeti 46 tételből egy 15 állításos kérdőívet hoztunk létre. A jelentős itemszám-csökkenés ellenére a kérdőív illeszkedési mutatói megfelelőek. A Bizonytalan Mentalizáció és a Túlzott Magabiztoság Skála 5, illetve 6 állítást tartalmaz, az Érzelmi Elárasztottság Skála pedig 4 tételből áll a magyar változatban. A Bizonytalan Mentalizáció és az Érzelmi Elárasztottság Skálák tételei Duval és munkatársai 2018-as francia adaptációjának első faktorába tartoznak.

A Bizonytalan Mentalizáció és az Érzelmi Elárasztottság Skálák közös jellemzője a szelfre irányuló mentalizálás vagy az arra való igény megjelenése. Az Érzelmi Elárasztottság Skála tételeiben a mentalizálás kudarcának felismerése, a Bizonytalan Mentalizáció itemeiben pedig az alacsonyabb szintű, de még aktív mentalizálás jelenik meg. A Túlzott Magabiztosság Skála állításaiban is azonos Duvalék Túlzott Magabiztosság Skálájával, és a *másik* mentális állapotaira vonatkozó, határozott és rugalmatlan elképzeléseket tartalmazza. Adataink elemzése során kiestek azok a tételek, amik a francia változatban a Mentalizáció Iránti Érdeklődés Skálába tartoztak, így kérdőívünk a mentalizációs bizonytalanságot és kudarcot vizsgálja. A skálák belső konzisztenciája megfelelőnek bizonyult.

A skálák érvényességét két további vizsgálattal támasztottuk alá. A konvergens validitás vizsgálata során az alacsony szintű mentalizációt és a mentális állapotokra vonatkozó következtetések érvényességét a Hausberg-féle Mentalizációs Kérdőív (MK) magyar adaptációjával és a Bernáth-féle Mentalizációs Igény (MI) kérdőív eredményeivel vetettük össze. A Mentalizációs Kérdőív a szelf–másik-tengelyen belül *szelf*-re vonatkozó állításokat tartalmaz, míg a Mentalizációs Igény Kérdőívben olyan állítások is szerepelnek, amik a *másik* mentális állapotának megismerésének szükségletét jelzik.

A konvergens validitást jelzi a Bizonytalan Mentalizáció Alskála közepes erősségű, negatív irányú korrelációja a Mentalizációs Kérdőív (MK) skáláival. A negatív irányú kapcsolat hátterében az áll, hogy az RFQ-H belső konzisztenciájának növelése érdekében a Bizonytalan Mentalizáció Alskála tételei fordított pontozásúak, a skála állításai a kont-

rollált mentalizáció sikerét jelzik. A Mentalizációs Kérdőív esetén a magas pontszám a mentalizáció kudarcát jelzi, így a negatív irányú együttjárás a mentalizáló képesség sérülésére vonatkozik. Az RFQ-H Érzelem-szabályozás Skálája és a Mentalizációs Kérdőív skálái közötti pozitív irányú gyenge-közepes erősségű együttjárás jelzi, hogy kérdőívünk megfelelő mértékben méri a szelfre irányuló sérült mentalizációt.

A Túlzott Mentalizáció Alskála tételei gyenge, de biztos pozitív kapcsolatban állnak a Mentalizációs Igény (MI) kérdőív skáláival, ezen belül is a másokra vonatkozó Mások Mentalizálása és a Mentalizációs Igény Alskálákkal. A divergens validitást jelzi, hogy a Túlzott Mentalizáció Alskála és a Mentalizációs Kérdőív (MK) skálái között egyáltalán nem jelenik meg korrelációs kapcsolat, és a Bizonytalan Mentalizáció Alskála esetében elhanyagolható mértékű, nem szignifikáns korreláció áll fenn a Mentalizációs Igény Kérdőív skáláival. Feltételezhetjük tehát, hogy az RFQ-H kérdőív a mentalizáció dimenziói közül a szelf–másik-tengely két pólusát különböző alskálákon méri.

A Reflektív Funkció Kérdőív összpontszámát tekintve igen alacsony együttjárás igazolódott a Mentalizációs Kérdőív és a Mentalizációs Igény Kérdőív összpontszámaival. Nem állnak rendelkezésre olyan nemzetközi vizsgálati eredmények, amelyek a Reflektív Funkció Kérdőív és a Mentalizációs Kérdőív (MZQ) összehasonlító vizsgálatát ismertetnék. A Mentalizációs Igény Kérdőív a mentalizációval kapcsolatos igényeket, célokat, attitűdöket ragadja meg, nem célja a mentalizáció egészének mérése. A mentalizáció összetett konstruktum, így a gyenge együttjárás alapján feltételezhető, hogy a kérdőívek a mentalizálás eltérő

aspektusait vizsgálják. A Reflektív Funkció Kérdőív három alszállája együttesen a csökkent mentalizáló kapacitást jelzi, amiből a Túlzott Magabiztosság Skála a prementalizáló módok, azaz a mentalizálás hiányának azonosítására alkalmas. A kérdőív hatékonyan képes feltárni a reflektív funkció minőségét, azonban nem ad teljes képet a mentalizáció egészére vonatkozóan.

A kérdőívek eredményei alapján a serdülő lányok fejlettebb mentalizációs képességgel és magasabb mentalizációs igénnyel jellemezhetők. A mások megértése iránti fokozott motiváció terén a nemi különbségek mindhárom kérdőív esetén igazolódtak, ami összecseng korábbi kutatási eredményekkel (Bouchard és mtsai, 2008; Fonagy és Luyten, 2009). A lányok mentalizációs előnye azonban csak a másokra vonatkozó mentalizálásban nyilvánul meg, az önreflexivitás tekintetében a különbség elvész.

A mentalizáció színvonala életkoronként is eltérő, a 10–13 évesek mindhárom kérdőívben jobban teljesítettek a 14–18 éveseknél, ami igazolja a mentalizációs képesség fejlődési visszaesésének elméletét az agyi struktúrák

jelentős mértékű újrászerveződésének következtében (Choudhury és mtsai, 2006). Az önreflexivitás ezen a területen is kivétel, aminek háttérében az állhat, hogy a serdülőkör egyik fejlődési feladata a koherens szelf kialakítása, így az önreflexió felerősödése és fejlődése a normál fejlődés menet részét képezi.

A vizsgálat limitációi alapján az eredmények értékelésekor figyelembe kell venni, hogy bár a minta nagysága statisztikai szempontból elfogadható volt, azonban a minta nem reprezentatív a hozzáférésalapú mintavétel következtében. A serdülőkori fejlődés menet teljes ívét a 18–24 éves korosztály bevonásával lehet teljes egészében felvázolni, így a további vizsgálatokat érdemes erre a populációra is kiterjeszteni. Kutatásunkban egészséges serdülőket vizsgáltunk, a diszkriminatív validitás megerősítése mentális zavarral érintett fiatalok bevonásával történhet. A kritériumvaliditás megerősítését szolgáló további vizsgálatok után a Reflektív Funkció Kérdőív rövidített, 15 tételes magyar változata ígéretes kiegészítő mérőeszköze lehet a serdülő populáció mentalizációs jellemzőinek vizsgálatának.

SUMMARY

MEASURING ADOLESCENT MENTALIZATION: HUNGARIAN VALIDATION OF THE REFLECTIVE FUNCTIONING QUESTIONNAIRE (RFQ-H)

Background and aims: The Reflective Functioning Questionnaire is a self-rated instrument to measure the level of mentalizing ability. The adolescent version of the original 46-item scale has different cultural and population characteristics. The purpose of this study was to examine the psychometric features of the scale on healthy adolescents.

Methods: The study sample consisted of 434 persons with a mean age of 14.5 years. A varimax rotated exploratory factor analysis supported the extraction of 3 factors. The model fit was checked by confirmatory factor analysis. The Mentalization Questionnaire (MK) and the Mentalization Demand Questionnaire (MI) were used for validation.

Results: The final factor structure of the Hungarian version of the Reflective Function Questionnaire (RFQ-H) is different from the original questionnaire, it has three factors: (1) uncertain mentalization indicating uncertainty or confusion about one's own and others' mental state; (2) overconfidence indicating extreme expresses overconfidence about mental states similar to psychic equivalence; and (3) emotion underregulation indicating the lack of self-regulating skills. The three factors indicate decreased mentalizing capacity, with lower levels of mentalization denoted on the first and third scales, while the second scale is suitable for identifying non-mentalizing modes. The internal reliability of the scale is good, the Cronbach- α index of the whole scale is 0.79.

Discussion: The 15-item Hungarian version of the Reflective Function Questionnaire proved to be a promising tool for measuring the level of mentalization.

Keywords: mentalization, reflective function, psychometric characteristics, adolescence

IRODALOM

- ALLEN, J. G., FONAGY P., BATEMAN, A. W. (2011): *Mentalizáció a klinikai gyakorlatban* (Bulath M. ford.). Oriold és Társai, Budapest.
- BADOUD, D., LUYTEN, P., FONSECA-PEDRERO, E., ELIEZ, S., FONAGY, P., DEBBANÉ, M. (2015): The French Version of the Reflective Functioning Questionnaire. Validity Data for Adolescents and Adults and Its Association with Non-Suicidal Self-Injury. *PLoS ONE*, 10(12). e0145892. doi: 10.1371/journal.pone.0145892
- BARON-COHEN, S. (1989): The autistic child's theory of mind: a case of specific developmental delay. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30(2). 1141–1155.
- BATEMAN, A. W., FONAGY, P. (2012): A mentalizáció alkalmazása a borderline személyiségzavar kezelésében (Moukhtar L. ford.). In Clarkin, J. F., Fonagy P., Gabbard, G. O. (szerk.): *A személyiségzavarok pszichodinamikus pszichoterápiája*. Oriold és Társai, Budapest. 201–224.
- BATEMAN, A. W., FONAGY P. (2016): *Mentalization-Based Treatment for Personality Disorders*. Oxford University Press, Oxford.
- BEATON, D. E., BOMBARDIER, C., GUILLEMIN, F., FERRAZ, M. B. (2000): Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine*, 25(24). 3186–3191. doi: 10.1097/00007632-200012150-00014
- BELVEDERI MURRI, M., FERRIGNO, G., PENATI, S., MUZIO, C., PICCININI, G., INNAMORATI, M., RICCI, F., POMPILI, M., AMORE, M. (2017): Mentalization and depressive symptoms in a clinical sample of adolescents and young adults. *Child Adolescent Mental Health*, 22(2). 69–76. doi: 10.1111/camh.12195
- BERNÁTH Á., KOVÁCS J. (2013): A mentalizációs igény és a machiavelliánus nézetekkel való egyetértés. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 68(4). 671–685.
- BLAKEMORE S. J. (2012): Development of the social brain in adolescence. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 105(3). 111–116. doi: 10.1258/jrsm.2011.110221

- BOUCHARD, M.-A., TARGET, M., LECOURS, S., FONAGY, P., TREMBLAY, L.-M., SCHACHTER, A., STEIN, H. (2008): Mentalization in adult attachment narratives: Reflective functioning, mental states, and affect elaboration compared. *Psychoanalytic Psychology*, 25(1). 47–66. doi: 10.1037/0736-9735.25.1.47
- CHOUDHURY, S., BLAKEMORE, S.-J., CHARMAN, T. (2006): Social cognitive development during adolescence. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 1(3). 165–174. doi: 10.1093/scan/nsl024
- DUVAL, J., ENSINK, K., NORMANDIN, L., SHARP, C., FONAGY, P. (2018): Measuring Reflective Functioning in Adolescents; Relation to Personality Disorders and Psychological Difficulties. *Adolescent Psychiatry*, 8(1). 5–20.
- FEKETE K., TÖRÖK E., KELEMEN O., MAKKOS Z., CSIGÓ K., KÉRI SZ. (2019): A mentalizáció dimenziói pszichotikus zavarokban. *Neuropsycharmacologia Hungarica*, 21(1). 5–11.
- FONAGY P., BATEMAN, A. W. (2020): Bevezetés (Gáspár É. ford.). In Bateman, A. W., Fonagy, P. (szerk.): *A mentalizáció alapú terápia kézikönyve*. Oriold és Társai, Budapest. 3–28.
- FONAGY, P., GHANAI, R. (2008): *A self-report measure of mentalizing: Development and preliminary test of the reliability and validity of the Reflective Function Questionnaire (RFQ)*. Unpublished manuscript. University College London, London.
- FONAGY, P., LUYTEN, P. (2009): A developmental, mentalization-based approach to the understanding the treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology*, 21(4). 1355–1381.
- FONAGY, P., LUYTEN, P. (2012): The multidimensional construct of mentalization and its relevance to understanding borderline personality disorder. In Fotopoulou, A., Pfaff, D., Conway, M. A. (eds): *From the Couch to the Lab. Trends in Psychodynamic Neuroscience*. Oxford University Press, Oxford. 405–426.
- FONAGY P., TARGET M. (1998): A kötődés és reflektív funkció szerepe a szelf fejlődésében (Bíró Sz., Gergely Gy., Koós O. ford.). *Thalassa*, 9(1). 5–43.
- FONAGY, P., GERGELY G., JURIST, E. L., TARGET, M. (2002): *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. Other Press, New York, NY.
- FONAGY P., BATEMAN A. W., STRATHEARN, L., ALLISON, E. (2012): Kötődés és személyiségpatológia (Moukhtar L. ford.). In Clarkin, J. F., Fonagy, P., Gabbard, G. O. (szerk.): *A személyiségzavarok pszichodinamikus pszichoterápiája*. Lélekben Otthon Könyvek, Budapest.
- FONAGY, P., LUYTEN, P., MOULTON-PERKINS, A., LEE, Y.-W., WARREN, F., HOWARD, S., GHANAI, R., FEARON, P., LOWYCK, B. (2016): Development and validation of a self-report measure of mentalizing: The Reflective Functioning Questionnaire. *PLoS ONE*, 11(7). e0158678. doi: 10.1371/journal.pone.0158678
- FONAGY P., LUYTEN P., ALLISON E., CAMPBELL C. (2019): Mentalizing, Epistemic Trust and the Phenomenology of Psychotherapy. *Psychopathology*, 52(2). 94–103. doi: 10.1159/000501526
- GAGLIARDINI, G., GULLO, S., CAVERZASI, E., BOLDRINI, A., BLASI, S., COLLI, A. (2018): Assessing mentalization in psychotherapy: first validation of the Mentalization Imbalances Scale. *Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome*, 21(3). 164–177.

- GÁL Z. (2015): *A tudatelmélet életkori különbségei, kapcsolata a munkamemória kapacitással és a társas pozícióval*. Doktori disszertáció. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
- GÁL Z., EGYED K., PÁSZTHY B., NÉMETH D. (2011): Tudatelméleti deficit anorexia nervosában. *Psychiatria Hungarica*, 26(1). 12–25.
- GÁL Z., KATONA K., JANACSEK K., NÉMETH D. (2014): Tudatelméleti működés bűnelkövetőknél. *Pszichológia*, 34(3). 289–310.
- HA, C., SHARP, C., ENSINK, K., FONAGY, P., CIRINO, P. (2013): The measurement of reflective function in adolescents with and without borderline traits. *Journal of Adolescence*, 36(6). 1215–1223.
- HAGELQUIST, J. O. (2017): *The Mentalization Guidebook*. Routledge, New York, NY.
- HAUSBERG, M. C., SCHULZ, H., PIEGLER, T., HAPPACH, C. G., KLÖPPER, M., BRÜTT, A. L., SAMMET, I., ANDREAS, S. (2012): Is a self-rated instrument appropriate to assess mentalization in patients with mental disorders? Development and first validation of the mentalization questionnaire (MZQ). *Psychotherapy Research*, 22(6). 699–709. doi: 10.1080/10503307.2012.709325
- HESSE E. (2008): The Adult Attachment Interview: Protocol, method of analysis, and empirical studies. In: Cassidy J., Shaver P. R. (eds): *Handbook of Attachment. Theory, research, and clinical applications*. Guilford Press, New York, NY. 552–598.
- HU, L., BENTLER, P. M. (1999): Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis. Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1). 1–55. doi: 10.1080/10705519909540118
- JAIN, F. A., FONAGY, P. (2018): Mentalizing Imagery Therapy. Theory and Case Series of Imagery and Mindfulness Techniques to Understand Self and Others. *Mindfulness*, 11(1). 153–165. doi: 10.1007/s12671–018–0969–1
- KARTERUD, S. (2015): *Mentalizációalapú csoportterápia (MBT-G). Elméleti, klinikai és kutatási kézikönyv* (Varga-Sabján D. ford.). Oriold és Társai, Budapest.
- LIEBERMAN, M. D. (2007): Social Cognitive Neuroscience. A Review of Core Processes. *Annual Review of Psychology*, 58(1). 259–289.
- LUYTEN, P., MAYES, L. C., NUSSSENS, L., FONAGY, P. (2017): *The Parental Reflective Functioning Questionnaire. Adolescent version*. University of Leuven.
- LUYTEN, P., MALCORPS, S., FONAGY P., ENSINK K. (2020): A mentalizálás felmérése (Gáspár É. ford.). In Bateman, A. W., Fonagy, P. (szerk.): *A mentalizáció alapú terápia kézikönyve*. Oriold és Társai, Budapest. 49–82
- MOOR, B. G., MACKS, Z. A., GÜROGLU, B., ROMBOUTS, S. A., MOLEN, M. W., CRONE, E. A. (2012): Neurodevelopmental changes of reading the mind in the eyes. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 7(1). 44–52. doi: 10.1093/scan/nsr020
- PONTI, L., STEFANINI, M. C., GORI, S., SMORTI, M. (2019): The assessment of mentalizing ability in adolescents. The Italian adaptation of the Mentalization Questionnaire (MZQ). *Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 26(1). 29–38. doi: 10.4473/TPM26.1.2
- SHARP C., FONAGY P. (2018): The parent's capacity to treat the child as a psychological agent. Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, 17(3). 737–754. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00457

- SHARP, C., ROSSOUW, T. (2020): Borderline személyiségzavar patológiája serdülőkorban (Gáspár É. ford.). In Bateman, A. W., Fonagy, P. (szerk.): *A mentalizáció alapú terápia kézikönyve*. Oriold és Társai, Budapest. 371–396.
- SHARP, C., WILLIAMS, L. L., HA, C., BAUMGARDNER, J., MICHONSKI, J., SEALS, R., PATEL, A. B., BLEIBERG, E., FONAGY, P. (2009): The development of a mentalization-based outcomes and research protocol for an adolescent inpatient unit. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 73(4). 311–338.
- SLADE, A. (2005): Parental reflective functioning. An introduction. *Attachment and Human Development*, 7(3). 269–281.
- STONE, V., BARON-COHEN, S., KNIGHT, R. T. (1998): Frontal Lobe Contributions to Theory of Mind. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 10(5). 640–656.
- TARGET, M., FONAGY, P., SHMUELI-GOETZ, Y. (2003): Attachment representations in school-age children. The development of the Child Attachment Interview (CAI). *Journal of Child Psychotherapy*, 29(2). 171–186.